

Három egyetem hallgatója volt Beszélgetés dr. Varró Vincével

A 40 éve fölszabadított Szeged, s azon belül egy egyetem akkori történetét szándékunk szerint úgy idézzük fel, hogy olyan szemtanúkat szólaltatunk meg, akik a jelenkori szegedi felsőoktatási intézmények oktatói, dolgozói. E számunkban dr. Varró Vince egyetemi tanárral, az I. számú Belgyógyászati Klinika igazgatójával készült interjút közöljük.

Professzor úr, ön meglehetősen szokatlan pályát futott be egyetemi évei alatt. Tanulmányait a belgrádi egyetemen kezdte (1939-41), majd a budapesti egyetem Jog- és Allamtudományi Karán tanult, ahol doktori címét ért el. Később, 1945-49 között a szegedi egyetem orvostudományi karára járt, itt szerzett orvosi doktorátust. Milyen szándékokat és kényszereket takar ez a kétszeri váltás?

A válasz nagyon egyszerű különösen azok számára, akik végigcsinálták a II. világháború előtti és alatti éveket. Az én egész családom délvidéki, s mert nem vettem föl Magyarországon az egyetemre, természetes volt, hogy elmentem Belgrádba az orvostudományi egyetemre. Tudni kell, hogy a magyarországi feudális nacionalizmussal szemben Jugoszláviában jóval demokratikusabb rendszer létezett. Az egyetemen — amely rendkívül demokratikus intézmény volt — hatszázán indultunk egy évfolyamon. Ennek nagy része lemorzsolódott de legalább adva volt az egyenlő indulás esélye.

Az egyetem szelleméről: óriási autonómiával rendelkezett az intézmény, amely erősen baloldali beállítottságú volt. A menzán például sokáig zavart, hogy nem értem a rádió műsorát — nem túl jól beszéltem szerbül, de a nyelvet értettem —, míg nem kiderült, hogy a moszkvai rádió orosz nyelvű adását hangosították ki. Mindez egy olyan országban történt, ahol a kommunista párt be volt tiltva.

1941-ben, a puccs után és a német támadás veszélyének idején a magyar követésről közölték, hogy csak saját felelősségemre maradhatok az országban. Az utolsó vonattal, nem sokkal Belgrád bombázása előtt jöttem át Magyarországra. Itthon nem tudtam folytatni a tanulmányaimat, különösen azért, mert a belgrádi két évemet nem ismerték el. Mivel mindkét szülői ágon sok volt a jogász a családban, megpróbálkoztam a jogi pályával. Nem utolsósorban azért, mert az egyetemi hallgatók katonai fölmentést kaptak.

1944-ben tettem le az utolsó alapvizsgáimat, s mivel csak a doktori szigorlat volt hátra, újra az orvosi pálya felé orientálódtam. A háború Szegedre sodort, 1945. február végén iratkoztam be az itteni egyetemre. Szerencsémre folytathattam a tanulmányaimat, mert elismerték a két évemet.

Kérem mondja el, hogy milyen tapasztalatokat, eleményeket gyűjtött be a belgrádi és budapesti éveik alatt? Milyen volt a háború előtti és alatti hangulat az egyetemeken?

A belgrádi egyetemen a kisebbségek teljes egyenjogúságot élveztek. Csak egy példát említek: a jugoszláviai németek nagy része náci volt, egységesen fehér harisnyát megkülönböztető ismertető jegyeket viseltek. A német támadásig ebben a kifejezetten baloldali környezetben semmi bántódás nem érte őket.

A magyar kisebbség abban az időben a zágrábi és a belgrádi orvosegyetem között választhatott. (A

ljubljanai egyetem távolsága miatt ebből a szempontból nem jött számításba.) A többség a közelebbi Belgrád városát választotta, így elég sok magyar jött össze. Mi egymás között természetesen magyarul beszélgettünk, de soha semmilyen támadás ezért nem ért minket.

A budapesti jogi kar nagyon érdekes összetételű volt. Az ember azt hinné, hogy a fasizmus a jogra és a jogi hivatalokra hat a legerősebben. Ez nem így volt, bár én csak a tanárok fel fogását ismertem, mert amolyan mezei jogászként — nap közben apámnál dolgoztam — a délutáni szemináriumokra jártam csupán. Az oktatók beállítottsága meglepően intakt volt a fasiszta felfogástól. Vizsgáztatóim között természetesen sok horthysta, konzervatív, jobboldali tanárt ismerhettem meg, de kifejezetten sovíniszta, náci nem volt soraikban. Demokratikus érzelmű viszont igen sok. Az az érzésem, hogy a professzorok a jogi karon általában politikailag érettebbek voltak, mint a műegyetemen és az orvosi egyetemen.

Az antiszemitizmus hogyan érintette a jogi kart?

Az 1939-es zsidótörvény és az azt követők is 5%-ban állapították meg a zsidók arányszámát egyes értelmiségi pályákon. Köztudott, hogy az ügyvédek között ennél sokkal magasabb volt a zsidók arányszáma. Az ügyvédi kamarába addig fölvenni nem lehetett a zsidókat, amíg az arányuk 5%-ot el nem érte volna. A természetes elhalálozást figyelembe véve számították ki, hogy ez körülbelül 1970-re érhető el, ezért a jogi karon alig volt zsidó jelentkező. 1940-ben a zsidó hallgatók az 5%-ot sem érték el, mert semmiféle jövőt nem láttak maguk előtt. Később kitöltötték ezt a keretet,

mert fölismerték, hogy mentesítést kapnak a katonaság alól.

Ön a háború befejezésekor került a szegedi egyetem orvostudományi karára. Milyen volt akkor az intézmény összeállítása, politikai arculata? Hogyan vettek részt az orvosegyetemisták az újjáépítésben?

1945-ben aránylag kevesen voltunk, és az itt tanulók száma is gyakran változott. A budapesti egyetem még nem működött, ezért sokan ide jöttek, hogy ne veszítsenek évet. Később pedig visszamentek a beinduló fővárosi egyetemre.

A város újjáépítésében különösebben nem kellett részt venni. A hidak pusztultak el, a Gyermekklinika, és néhány belövés érte a várost. A hid helyén fahidat építettek a szovjet csapatok, amin még vonat is közlekedett. A Gyermekklinikát és más sérült épületeket szakemberek állították helyre. Tehát olyan mértékben, mint Budapesten vagy Székesfehérváron nem kellett segíteni.

A hallgatóság olyan volt, mint általában Magyarországon népességének beállítottsága. A többség 1943 körül eretségtelt, tehát a Horthy-rendszer virágzó időszakában. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozni kell, hogy amellet, hogy a hadsereg a fronton pusztult, az ország területén akkor nem voltak kimondottan rossz állapotok. Az egyetem politikai arculata nem volt a legrözsásabb. Az első vizválasztónak az iskolák államosítása bizonnyult. Az évfolyam nagyobb része az államosítás ellen, kisebb része mellette tüntetett. A Dóm téren még összetűzés is támadt a hallgatók között.

Az egyetemi ifjúság gyorsan polarizálódott. Vagy kommunisták voltak — jómagam 1945-ben léptem be a kommunista pártba — vagy a politikai aktivitásukat biztosító a kisgazda

pártban tevékenykedtek. Nagyon aktív politikai életre azonban az egyetemen nem emlékszem. A kisgazda párt a fiatalokat különösen nem támogatta, az SZDP-ből pedig egyre többen átléptek az MKP-be. A polgári baloldali pártok közül a Radikális Pártot tartottam a legszimpatikusabbnak — a párt a világháború alatt is a nevében meghirdetett politikát képviselte —, s megvalloim, néhány rendezvényükre én is elmentem. A népi kollégista mozgalomról nem sokat tudok mondani, mert önállóan laktam. Makkon élő édesapám segítségével tudtam magamat élelmezni.

Említeni szeretnék, ha már ennél az időszakkal tartunk, két nevet, hogy a mai egyetemi ifjúság emlékezzen rájuk. Abban az időben, amikor az oktatók egy része diszkreditálta magát a Horthy-rendszerben tanúsított magatartása miatt, egy másik réteget pedig — a baloldaliakat — Budapest fölszippantotta, mint például Rusznyák Istvánt és Straub Brúnót, két oktató, Purjesz Béla és Huszák István rengeteget tett az oktatás és gyógyítás beindításáért. Purjesz éppen a belklinikán indította el az életet, nagyon nagy hálával tartozunk neki. Huszák István professzor, aki Szent-Györgyi-tanítvány volt, szintén óriási terheket vállalt magára. Emlékszem, nekem is őtanított az élettant, s egy évvel később az ideggyógyászatot is. Abban a helyzetben, amikor az egyetemen nem volt nőgyógyász és gyermekgyógyász professzor, amikor a sebészprofesszort nem igazolták, nagy szükség volt az ilyen több profilú szakemberekre.

Szegedi egyetemi éveit abban az évben fejezte be, amikor a politikai élet torzulásai a legnyilvánvalóbban jelentkeztek. Milyen ha-

tással voltak akkor ezek a politikai bűnök az egyetemen?

En 1949-ben kezdtem dolgozni, Hetényi Géza mellé kerültem erre a klinikára. Ez egy politikai oázis volt, az említett torzulások személy szerint itt a klinikán nem érintettek, és annak a korszaknak a bűnei az egyetemek közül a szegedit érintette a legkevésbé. Nem emlékszem egyetlen professzorra sem, akit politikai okokból üldöztek volna el.

A torzulások következményei úgy hatottak ránk, hogy nem tudtuk számot adni magunkban arról, hogy valójában mi is történik. Kevesen tudják ma, hogy azok a politikai perek, amik Sztálin idejében a Szovjetunióban történtek, nem voltak ismeretesekek számunkra. Eleinte úgy fogadtuk el az eseményeket, mint a konzolidáció szükségszerű következményeit, amikor a forradalom után a reakció erőit likvidálja az új hatalom. A Rajk-pernél már kevésbé hittük, hogy ellenforradalmi elemeket ért tetten a párt.

Személy szerint engem nem érintett az „ötvenes évek” szele, mert intenzív kutatómunkát folytattunk, s folytatam én is a klinikán. Délelőtt a gyógyító munkát láttam el, délután éjjel 12-ig a kutatással foglalkoztam. 1954-ben lettem belgyógyász szakorvos, s 1956 októberében a kandidátusi disszertációm már le volt adva az Akadémián. Mindent azért mondtam el, hogy illusztráljam, mennyire sok időmet kötötte le a kutatás. Végül, 1957 februárjában, a rendeződés után az első között védtem meg a kandidátusimat. Érthető a kétség, hiszen októberben nem az én dolgozatom volt az ország legfontosabb ügye.

DLUSZTUS IMRE

Új pártvezetőség a SZOTE-n...

Megválasztották a SZOTE pártalapszervezeteinek új titkárait. Aársadalom- orvostani alapszervezet titkára dr. Révész Mihály, a gyógyszerészkar alapszervezeté dr. Mezey Géza, a házklinikai alapszervezet titkárai dr. Lonovics János, dr. Husz Sándor, dr. Horváth

Órs Péter, dr. Janka Zoltán, dr. Godó György és dr. Fazekas András, a gazdasági igazgatóság alapszervezetének Kocsis András, az elméleti alapszervezetének dr. Takáts István a hallgatói alapszervezetnek dr. Remák Géza lettek.

...és a tanárképző főiskolán

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán is új pártvezetőséget választottak. A végrehajtó bizottság titkára dr. Fehér István tanszékvezető főiskolai tanár, a szervező titkár Tóth Károly a vb tagjai dr. Kókuti Lajos, dr. Rigó Jázon, dr. Kozma Róbert, dr.

Cácsér József, dr. Kocsondiné dr. Békési Márta, Szabó József és Korom István lettek. A főiskola új alapszervezeti titkárai: Varga Sándorné dr., dr. Kiss Tasszabó, dr. Galgóczi László, Gyémánt Imre, Pitrik József, Kecse Nagy Sándorné és Eszényi Aladárné.

A KISZ-bizottság ülése a főiskolán

Február 5-én ülést tartott a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola KISZ-Bizottsága. A testület — melynek ülésén részt vett Szilágyi János, a KISZ Csongrád megyei Bizottságának titkára, Tóth Tamás a KISZ Szeged városi Bizottságának első titkára, Csányi Zoltán

a KISZ Szeged városi Bizottságának titkára és dr. Fehér István, a JGYTF pártbizottságának titkára — titkári funkciójából felmentette Tóth Károlyt. Egyúttal a KISZ-Bizottság megbízott titkárává választotta Zsiborszky Magdolnát, az addigi titkárhelyettest.

Impozáns kötet kiadásával tette emlékezetessé centenáriumát a Kossuth Nyomda. Képanyagában és kiállításában egyaránt lenyűgöző könyv A Kossuth Nyomda története 1884-1984.

Szerzője Németh Jenőné Pataki Márta, a JATE Központi Könyvtára folyóirat osztályának vezetője, hatalmas és igen szerteágazó anyagot dolgozott fel. A háromszáz oldalas munka 14 fejezetben — korszakonként — tekinti át a vállalat gazdasági helyzetét, munkásságának életét, összetételét, nyomdaművészeti fejlődését és művelődéstörténeti, politikai szerepét.

A mai Kossuth Nyomda jogelődjét, a Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaságot 1884. április 5-én alapították. A Pallas — az Athenaeum és a Franklin mellett — az ország egyik legjelentősebb újság- és könyvnyomdája volt. A Pallas neve azonban — az istennőtől függetlenül — még ma is a legismertebb nagyhirű társai között. Ez minden bizonnyal — a hazánkban eddig fölülmúlhatatlan — Pallas Nagy Lexikonának tulajdonítható. Tizenhat kötetben, két pótkötettel 1893

Nyomdatörténet

és 1897 között jelentette meg a kiadó-nyomda. Mind kiállításában, mind tudományos színvonalában és a megjelenés gyorsaságában példaként állhat a mai lexikonkiadók előtt (pl. a Világirodalmi Lexikon másfél évtized alatt a feléig jutott el és hol van már az első kötet aktuális használhatósága).

Az irodalomtörténetből is ismerősen cseng a Pallas neve, elsősorban az Ady-kötetek kiadójaként. Valamint 1917 és 1919 között Hatvany Lajos volt a Pallas Rt. fő-részvényese, kiadói politikája a polgári demokratikus forradalom előkészítését szolgálta.

A kiadó és a nyomda profilját azonban nem a szép-irodalmi művek és a lexikon határozták meg, hanem a bérmunkában készített szabványok, útmutatók és egyéb nyomtatványok, melyek a gazdasági fennmaradást biztosították.

A kötethez gazdag bibliográfia is tartozik, Saliga Lászlóné Trám Irén gondos

összeállításában mely az érdeklődőt megbízhatóan tájékoztatja a Pallas tevékenységéről a kezdetektől 1944-ig; majd második részében pedig az 1955 és 1983 közötti időszakot öleli föl, ekkor már a Szikra, illetve Kossuth Nyomda műhelyében készült szép magyar könyvekre összpontosítja figyelmét.

N. Pataki Márta részletesen áttekinti a két világháború közötti időszakot is, mely főleg gazdasági és munkaszervezési szempontból érdekes igazán. A Pallas ekkori „irodalmi” tevékenységéből leginkább csak a kiadásában megjelenő napilapok (8 Órai Újság, Új Nemzedék, Nemzeti Újság) az említésre érdemesek.

A felszabadulással egy időben a Pallas népi tulajdonba került és a kommunista párt kiadója és nyomdája lett a Szikra Könyvkiadó, melynek mai jogutódja a Kossuth Kiadó, a Magyar Szocialista Munkáspárt könyvkiadó vállalata.

A nyomda csak 1955-től kezdődően tudott újra könyvművészeti kiadványok előállításával foglalkozni. Lengyel Lajos érdeme, aki 1948-tól 1969-ig állt a nyomda élén, hogy megeremtette a minőségigényes nagyüzemi könyvgyártás alapjait. Az utóbbi két évtizedben a technikailag teljesen megújult nyomda ismét előkelő helyet foglalt el a szép könyveket készítő sorában. (Itt készültek többek között a Régi magyarországi faszobrok, A magyar Anjou legendárium és a Képes Krónika című bibliofil kiadványok.)

A kötet, gazdagon illusztrálva, bemutatja a nyomda technikai fejlődését is. A Kossuth Nyomda története című reprezentatív kiadvány, mely méltán indulhatna a szép könyvek versenyén, maradandó dokumentuma az elmúlt száz év eredményeinek és biztosítéka a további fejlődésnek is.

Egy kicsit azonban sajnálhatjuk, hogy a kötet nem kerül a boltokba, mert ára valószínűleg igen borsos lenne, de egy órára mindenképpen érdemes beülni a könyvtárba akárcsak végiglapozni ezt a szép kiállítású könyvet.

ZSOLDOS SÁNDOR